

TÜRKİYE'DE İLKÖĞRETİM VE ORTAÖĞRETİM OLANAKLARININ İLÇE BAZINDA İNCELENMESİ*

THE ANALYSIS OF PRIMARY AND SECONDARY EDUCATIONS OPPORTUNITIES BASED ON DISTRICTS IN TURKEY

Hülya ÇINGİ** , Cem KADILAR*** , Güler KOÇBERBER****

ÖZET: Bu çalışmada, 2006-2007 öğretim yılı için Milli Eğitim Bakanlığı tarafından okullardan toplanan veriler kullanılarak, Türkiye'deki ilçelerin ilköğretim ve ortaöğretim olanaklarına göre gelişmişlik indeksi hesaplanmış ve ilçeler gelişmişlik düzeylerine göre sınıflandırılmıştır. Elde edilen bulgulara göre her ne kadar son 5 yıldır Doğu'ya çok büyük eğitim yatırımları yapıldığı söylene de Türkiye'deki en kötü eğitim olanağına sahip 62 ilçenin neredeyse hepsi Türkiye'nin Doğusundaki ilçelerdir. Gelişmişlik düzeyi en düşük seviyede yer alan bu 62 ilçenin Milli Eğitim Müdürleri ile görüşülerek, ilçelerinin ilköğretim ve ortaöğretim olanakları bakımından neden en düşük seviyede yer aldığı, ilçenin temel sorunları ve temel ihtiyaçlarına dair bilgiler derlenmiştir. Elde edilen bilgiler ışığında, çeşitli çözüm önerileri ortaya konmuştur.

Anahtar sözcükler: İlk ve ortaöğretim, eğitim olanakları gelişmişlik indeksi, istatistiksel yöntemler, anket.

ABSTRACT: In this study, by using the data gathered from schools by the Ministry of National Education (MoNE) for the 2006-2007 educational years, the development index of all districts with regard to educational opportunities have been computed. Development groups have been obtained by clustering the districts with the same development level in the same group. According to the findings, 62 districts, which have the worst educational opportunities, are almost from the East of Turkey although it is stated that there have been serious educational support by the government for 5 years. A survey questionnaire was conducted with these districts director of education in undeveloped groups in terms of educational opportunities at primary and secondary educations. The aim of the survey is to put forward why educational opportunities in the designated districts are the worst in all districts and to determine precisely what the main problems concerning education are in these districts; thus, producing some realistic and specific solutions are suggested for the districts different from the other districts.

Keywords: Primary and secondary education, educational opportunities development index, statistical methods, survey.

1. GİRİŞ

Eğitimde fırsat eşitliğinin sağlanması, ülkenin her köşesine eşit eğitim olanağı sunmak ile mümkündür. Öğrencilerin hizmetine sunulan eğitim olanakları sadece okul, öğretmen ve derslik ile sınırlı değildir. Okulda bulunan ve öğrencilerin kullanımına sunulan bilgisayarlar, fizik, kimya, biyoloji laboratuvarı, meslek laboratuvarları, yabancı dil laboratuvarları, kütüphaneler, yanı sıra ilçede bulunan dershane imkanları, hanelerin ve eğitim kurumlarının eğitim amaçlı yaptıkları harcamalar birer eğitim olanağıdır. Ancak tüm bu özellikleri birlikte ele alarak eğitim olanaklarını değerlendiren bir çalışma literatürde bulunmamaktadır. Öte yandan, ilçeler bazında yapılan eğitim ile ilgili herhangi bir çalışma da bulunmamaktadır. Bu niteliklere sahip olabilecek en yakın çalışma Önsoy (1991) çalışmasıdır. Önsoy (1991), Türkiye genelinde 1923-1990 tarihleri arasında sadece okul, öğrenci ve öğretmen sayılarını ele almış ve bu istatistikleri tek tek verip yorumlamıştır. Dolayısıyla, yaptığımız bu çalışma eğitim olanaklarını toplu bir şekilde değerlendiren ve somut bir şekilde sayılarla ifade edebilen ilk çalışma olmaktadır.

Eğitim alanında da istatistiksel analizlerin önemini gören ve bu türde çok sayıda araştırma yapılması gerektiğini ifade eden Demirtaş (1992) çalışmasında “Özellikle ilköğretim okulları, öğretmen ve öğrencilerinin mevcut durumları ve projeksiyonları üzerinde daha geniş araştırmalar yapılarak Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) A.P.K. Başkanlığı veya kurulacak bir Enformasyon Merkezi tarafından bu araştırmalar düzenli bir şekilde yayımlanmalıdır” demiştir. Bu amaç doğrultusunda, bu

* Bu çalışma TÜBİTAK tarafından desteklenmiştir.

** Prof. Dr., Hacettepe Üniversitesi İstatistik Bölümü, e-posta: cingi@hacettepe.edu.tr

*** Dr., Hacettepe Üniversitesi İstatistik Bölümü, e-posta: kadilar@hacettepe.edu.tr

**** Dr., İstatistikçi, Kamu İhale Kurumu, e-posta: gulerkocberber@kik.gov.tr

çalışmada, ilçedeki eğitim olanakları olabilecek en geniş çerçevede ele alınmış ve 2006-2007 öğretim yılında MEB'nin İLSİS yolu ile okullardan online olarak derlediği eğitim verileri kullanılarak ilçelerin eğitim olanaklarına göre gelişmişlik düzeyleri faktör analizi yardımıyla bir indeks değeri ile ifade edilmiştir. Bu indeks değerlerine göre kümeleme analizi kullanılarak ilçeler 10 kümeye ayrılmıştır. 1'inci gelişmişlik grubundaki ilçeler, eğitim ihtiyaçları öncelikle giderilmesi gereken ilçeler olarak belirlenmiştir. Bu grupta yer alan 62 ilçe Milli Eğitim Müdürlerine birer anket çalışması uygulanarak, söz konusu ilçelerin eğitim alanında yaşadıkları sorunlar daha detaylı olarak ortaya konmuştur. Bu araştırma ile eğitim olanakları düşük seviyede olan ilçelerde yaşanan eğitim sorunları daha net ortaya konmuş ve sorunlara yönelik daha somut önerilerde bulunulmuştur.

2. YÖNTEM

2.1. Araştırmanın Türü

Bu araştırma, ilgili veriler derlendikten sonra istatistiksel analizlerin sonucunda elde edilen eğitim olanakları bakımından en az gelişmiş 62 ilçeye anket uygulanarak yapılan kantitatif bir çalışmadır.

2.2. Kapsamın ve Değişkenlerin Belirlenmesi

Çalışmada, Türkiye'deki ilçelerin ilköğretim ve ortaöğretim olanaklarına göre gelişmişliğini belirlemek için temel bileşenler analizi kullanılmıştır. Temel bileşenler analizi; bir değişkenler setinin varyans-kovaryans yapısını, bu değişkenlerin doğrusal birleşimleri vasıtasıyla açıklayarak, veri indirgenmesi ve yorumlanmasını sağlayan, çok değişkenli bir istatistik tekniğidir (Wolfgang, 2003). Teknikte, karşılıklı bağımlılık yapısı gösteren, ölçüm sayısı n olan p adet değişken; doğrusal, dikey ve birbirinden bağımsız olma özelliklerini taşıyan k ($k \leq p$) tane yeni değişkene dönüştürülmektedir. Çalışmada ayrıca, benzer gelişmişlik seviyesindeki ilçeleri bulmak için farklı yöntemler kullanılarak gözlemleri daha az sayıda homojen gruplarda toplamayı sağlayan kümeleme analizi uygulanmış ve ilçeler bu sayede gelişmişliklerine göre kümelenmişlerdir. Bu çalışmada amaç, elde edilen sonuçların sunulması ve yorumlanması olduğu için kümeleme analizi ile ilgili bilgiler bu çalışmada verilmemiştir. Kümeleme analizinin detayları için Tatlıdil (1996) çalışmasına bakılabilir.

2.2.1. Türkiye'deki İlçelerin İlköğretim ve Ortaöğretim Olanaklarına Göre

Gelişmişlik İndeksi

Çalışmada her ilçe için Tablo 1'de belirtilen eğitim göstergeleri kullanılmıştır. Bu göstergelerden bazıları sadece ilköğretim için, bazıları sadece ortaöğretim için bazıları da her iki eğitim seviyesi için üretilmektedir. İlçelerin ilköğretimdeki gelişmişlik düzeyleri belirlenirken, ilköğretim için mevcut olan eğitim göstergeleri, ortaöğretimdeki gelişmişlik düzeyleri hesaplanırken de, ortaöğretim için mevcut olan eğitim göstergeleri kullanılmıştır.

Tablo 1'deki göstergelerin büyük bir çoğunluğu Milli Eğitim Bakanlığında elde edilmiştir (MEB; 2007). Hanelerin ve eğitim kurumlarının eğitim harcamalarına ilişkin veriler TÜİK'ten derlenmiştir (TÜİK, 2006). Gelişmişlik indeksi değişkeni ise DPT'dan derlenmiştir (DPT, 2003).

Tablo 1'de belirtilen ilköğretim ve ortaöğretime ilişkin eğitim göstergeleri kullanılarak ilköğretim ve ortaöğretim için ayrı ayrı faktör analizi uygulanmıştır. İlköğretim için uygulanan faktör analizi sonucu, kullanılan değişkenlerin toplam bilgisinin %75'ini açıklayacak şekilde birbirinden bağımsız 5 faktör (değişken) elde edilmiştir. Ortaöğretim için uygulanan faktör analizi sonucu, kullanılan değişkenlerin toplam bilgisinin %70'ini açıklayacak şekilde birbirinden bağımsız 6 faktör (değişken) elde edilmiştir. İlçe bazında indeks değerleri oluşturulurken tüm faktörlerin de etkisinin hesaba katılması istendiğinden elde edilen faktör verileri faktörlerin açıklama miktarları ile çarpılarak toplanmıştır. Bu işlemin bir bakıma ağırlıklı ortalama işlemi olabilmesi için bu çarpım işleminden önce açıklama miktarları toplamı 1 olacak şekilde düzenlenmiştir. Toplamı 1 olan bu yeni açıklama miktarları ile faktörler çarpılarak her ilçe için ilçenin ilköğretim ve ortaöğretim olanaklarını temsilen gelişmişlik indeks değerleri hesaplanmıştır. Daha sonra ilçeler gelişmişlik indeks değerine göre kümeleme analizi kullanılarak 10 kümeye ayrılmıştır. Bu ayırma işlemi 10. kümenin eğitim

olanakları bakımından en gelişmiş ilçelerin yer aldığı kümeyi ve 1'inci kümeye doğru gidildikçe de kümelerin daha az gelişmiş ilçeleri temsil edecek şekilde olmasına dikkat edilmiştir.

Tablo 1: Kapsam Yılı, Elde Edildiği Kurum/Kuruluş ve Eğitim Seviyelerine Göre Analizde Kullanılan Eğitim Göstergeleri

Eğitim Göstergeleri	Dönem	Veri Kaynağı	Kapsadığı Eğitim Seviyesi		
			İlköğretim	Ortaöğretim	Genel
Öğretmen Başına Düşen Öğrenci Sayısı	2007	MEB	X	X	X
Derslik Başına Düşen Öğrenci Sayısı	2007	MEB	X	X	X
Birleştirilmiş Sınıfta Okuyan Öğrenci Sayısının Toplam Öğrenci Sayısı İçindeki Payı	2007	MEB	X		X
Birleştirilmiş Sınıfta Eğitim Veren Öğretmen Sayısının Toplam Öğretmen Sayısı İçindeki Payı	2007	MEB	X		X
Birleştirilmiş Sınıfı Bulunan Okul Sayısının Toplam Okul Sayısı İçindeki Payı	2007	MEB	X		X
İkili Öğretim Yapan Okul Sayısının Toplam Okul Sayısı İçindeki Oranı	2007	MEB	X		X
Taşınmalı Eğitimden Yapılan Okul Sayısının Toplam Okul Sayısı İçindeki Payı	2007	MEB	X		X
Taşınmalı Eğitimden Yararlanan Öğrenci Sayısının Toplam Öğrenci Sayısına Oranı	2007	MEB	X		X
İlçedeki Hanelerin Eğitim Harcamasının Toplam Hane Eğitim Harcaması İçindeki Oranı	2002	TUİK			X
i. ilçedeki eğitim kurumlarının harcamalarının toplam eğitim harcaması İçindeki Oranı	2002	TUİK			X
Bilgisayar Başına Düşen Öğrenci Sayısı	2007	MEB	X	X	X
Okul Başına Düşen Bilgisayar Laboratuvarı Sayısı	2007	MEB	X	X	X
Okul başına Düşen Biyoloji Laboratuvarı Sayısı	2007	MEB		X	X
Okul başına Düşen Fizik Laboratuvarı Sayısı	2007	MEB		X	X
Okul Başına Düşen Kimya Laboratuvarı Sayısı	2007	MEB		X	X
Okul Başına Düşen Fen Laboratuvarı Sayısı	2007	MEB	X	X	X
Okul Başına Düşen Meslek Laboratuvarı Sayısı	2007	MEB		X	X
Okul Başına Düşen Yabancı Dil Laboratuvarı Sayısı	2007	MEB	X	X	X
Okul Başına Düşen Kütüphane Sayısı	2007	MEB	X	X	X
OKS sınavına göre Yerleşme Oranı	2007	MEB	X		X
OKS sınavına göre Ek Yerleşme Oranı	2007	MEB	X		X
İlkokul Eğitimine Takviye ve OKS Sınavına Hazırlama Amaçlı Dershane Başına Düşen Öğrenci Sayısı	2007	MEB	X		X
Lise Eğitimine Takviye ve ÖSS Sınavına Hazırlama Amaçlı Dershane Başına Düşen Öğrenci Sayısı	2007	MEB		X	X
ÖSS Sınavında Üniversiteye Yerleşme Oranı	2007	ÖSYM		X	X
Gelişmişlik İndeksi	2000	DPT			X

2.2.2. Araştırma Kapsamı

Analiz sonucunda, hem ilköğretim hem de ortaöğretim olanakları bakımından 1'inci gelişmişlik grubunda bulunan, başka bir ifade ile en düşük eğitim olanağına sahip 62 ilçe belirlenmiştir. Bu ilçeler anket çalışmasının kapsamını oluşturmuştur.

2.3. Anketin İçeriği ve Uygulanma Yöntemi

62 ilçedeki İlçe Milli Eğitim Müdürlerine yönelik olarak bir anket tasarlanmıştır. İlçe Milli Eğitim Müdürleri tarafından cevaplandırılması istenen ankette 21 soru yer almaktadır. Ankette, eğitim faaliyetinde bulunmayan okulların sayısı, eğitim faaliyetinde bulunmama nedenleri, eğitim sisteminden süresiz olarak ayrılan öğrencilerin sayısı ve ayrılma nedenleri, ilçeye eğitim amaçlı yapılan yardımlar, bu yardımların nerelerde kullanıldığı, ilçedeki okulların eğitim araç ve gereç ihtiyaçları, ilçede eğitimle ilgili yaşanan sorunların önem dereceleri ve çözüm önerilerine ilişkin sorular yer almıştır. Anket çalışması, Mayıs 2007'de uygulanmıştır. Anketin uygulanması aşamasında Bilim uzmanlığı ve Doktora öğrencisi 10 anketör görev almışlardır. 59 ilçe Milli Eğitim Müdürleri ile anketörler aracılığıyla yüzyüze görüşülerek soru formu doldurulurken, 3 ilçeye posta yolu ile anket uygulanmıştır.

2.4. Verilerin Analizi

62 ilçe Milli Eğitim Müdürlüğü'nden derlenen veriler SPSS paket programı kullanılarak kodlanmış ve analiz edilmiştir. Verilerin özet istatistikleri alınmıştır. Ayrıca, İlçe Milli Eğitim Müdürlüklerine yöneltilen ve ilçede eğitimle ilgili yaşanan sorunların önem derecesinin belirtilmesine yönelik olarak hazırlanmış bir soruya verilen cevaplar kullanılarak, her sorun için bir ortalama değer hesaplanmış ve bu değerlere göre sorunlar önem derecesine göre sıralanmıştır.

3. BULGULAR

Bulgular, araştırmanın iki temel sorusu temelinde sunulacaktır.

3.1. Gelişmişlik düzeyi en düşük seviyede yer alan ilçeler hangileridir?

Tablo 2: Anket uygulanan ilçeler

İl Adı	İlçe Adı	İl Adı	İlçe Adı	İl Adı	İlçe Adı
Adıyaman	Gerger	Diyarbakır	Lice	Osmaniye	Sumbaş
Adıyaman	Sincik	Diyarbakır	Silvan	Samsun	Ayvacık
Ağrı	Diyadin	Elazığ	Arıcak	Siirt	Baykan
Ağrı	Hamur	Erzurum	Karaçoban	Siirt	Pervari
Ağrı	Patnos	Erzurum	Karayazı	Siirt	Şirvan
Ağrı	Taşlıçay	Erzurum	Köprükoy	Şanlıurfa	Akçakale
Ağrı	Tutak	Erzurum	Tekman	Şanlıurfa	Bozova
Batman	Beşiri	Hakkari	Şemdinli	Şanlıurfa	Halfeti
Batman	Gercüş	Hakkari	Yüksekova	Şanlıurfa	Harran
Batman	Hasankeyf	Kahramanmaraş	Ekinözü	Şanlıurfa	Siverek
Batman	Sason	Kars	Diğor	Şanlıurfa	Suruç
Bingöl	Karlıova	Kars	Selim	Şanlıurfa	Viranşehir
Bitlis	Mutki	Kilis	Musabeyli	Şırnak	Beytüşşebap
Diyarbakır	Bismil	Kilis	Polateli	Şırnak	Uludere
Diyarbakır	Çınar	Malatya	Pütürge	Van	Bahçesaray
Diyarbakır	Dicle	Mardin	Dargeçit	Van	Başkale
Diyarbakır	Eğil	Mardin	Derik	Van	Çatak
Diyarbakır	Hani	Mardin	Kızıltepe	Van	Gürpınar
Diyarbakır	Hazro	Mardin	Mazıdağı	Van	Özalp
Diyarbakır	Kocaköy	Mardin	Savur	Van	Saray
Diyarbakır	Kulp	Muş	Malazgirt		

Yapılan kümeleme analizi sonucunda en az gelişmişlik grubu olan 1'inci kümede yer alan 62 ilçe Tablo 2'de verilmiştir. Bu tabloya dikkat edildiğinde Samsun ve Osmaniye haricinde tüm iller Türkiye'nin Doğusunda yer almaktadır. Bu sonuç çarpıcıdır. Ne kadar yardım yapılırsa yapılsın ne kadar eğitim seferberliği olursa olsun Doğu'daki iller Türkiye standartlarına gelememektedir. Bu nedenle bu tür eğitim yatırımlarının bilimsel dayanaklara sahip belli bir plan doğrultusunda ve devamlı bir şekilde yapılması gerektiğinin önemi bir kez daha görülmüş olmaktadır.

3.1.1. İlköğretim ve Ortaöğretim Olanakları Bakımından İlçelerin Gelişmişlik İndeksi

İlköğretim olanakları için Türkiye'deki 923 ilçenin, ortaöğretim olanakları için ise ortaöğretim okulu bulunan Türkiye'deki 713 ilçenin gelişmişlik indeks değerleri hesaplanmıştır. Tablo 3, 4 ve 5'de sırasıyla ilköğretim ve ortaöğretim olanakları ile hem ilköğretim hem de ortaöğretim olanakları bakımından ilçelerin gelişmişlik indeks değeri, gelişmişlik sırası ve gelişmişlik grubu yer almaktadır. Ancak, bu tablolarda, ilçelerin tamamına yer verilmemiş, sadece seçilmiş ilçelere ait bilgiler yer almıştır. İlçelerin tamamına ait gelişmişlik indeks bilgilerine ulaşmak için Çingı, Kadılar ve Koçberber (2008)'e bakılabilir.

Tablo 3'den görüldüğü gibi, Ankara'nın Çankaya ilçesi ilköğretim olanakları bakımından en gelişmiş ilçe olurken, Van'ın Başkale ilçesi ilköğretim olanakları bakımından en kötü durumda olan ilçedir.

Tablo 4'den Ankara'nın Çankaya ilçesinin ortaöğretim olanakları bakımından en gelişmiş ilçe olduğu, Hakkari'nin Şemdinli ilçesinin ise en düşük gelişmişliğe sahip olduğu görülmektedir.

Tablo 5'den, ilçeler hem ilköğretim hem de ortaöğretim olanakları bakımından birlikte değerlendirildiğinde, Ankara'nın Çankaya ilçesi her iki eğitim seviyesine göre en iyi eğitim olanağına sahip ilçe olarak görülmektedir. Siirt'in Pervari ilçesi ise, her iki eğitim seviyesine göre en kötü eğitim olanağına sahiptir.

Tablo 3: İlköğretim Olanaklarına Göre İl ve İlçelerin Gelişmişlik Sırası, Gelişmişlik İndeksi ve Gelişmişlik Grupları

923 İlçe İçinde Gelişmişlik Sırası	İl Adı	İlçe Adı	Eğitim Olanaklarına Göre Gelişmişlik İndeksi	Gelişmişlik Grubu
1	ANKARA	ÇANKAYA	1,9769	10
2	ÇANKIRI	ATKARACALAR	1,7249	9
3	İSTANBUL	KADIKÖY	1,3771	8
17	ÇANAKKALE	BOZCAADA	1,0348	7
18	İZMİR	BALÇOVA	1,0333	7
19	KARABÜK	OVACIK	1,0285	7
20	RİZE	HEMŞİN	1,0181	7
167	BARTIN	AMASRA	0,4448	6
168	BURDUR	KEMER	0,4435	6
221	ISPARTA	AKSU	0,3412	5
222	GİRESUN	PİRAZİZ	0,3399	5
490	GÜMÜŞHANE	ŞİRAN	-0,0292	4
491	SAMSUN	ONDOKUZMAYIS	-0,0314	4
492	ANTALYA	DEMRE	-0,033	4
714	KONYA	ÇELTİK	-0,3823	3
715	ARDAHAN	MERKEZ	-0,383	3
716	MALATYA	YAZIHAN	-0,3843	3
832	YOZGAT	KADIŞEHİRİ	-0,6787	2
833	BİNGÖL	ADAKLI	-0,6788	2
922	ADİYAMAN	GERGER	-1,1451	1
923	VAN	BAŞKALE	-1,1471	1

Tablo 4: Ortaöğretim Olanaklarına Göre İl ve İlçelerin Gelişmişlik Sırası, Gelişmişlik İndeksi ve Gelişmişlik Grupları

713 İlçe İçinde Gelişmişlik Sırası	İl Adı	İlçe Adı	Eğitim Olanaklarına Göre Gelişmişlik İndeksi	Gelişmişlik Grubu
1	ANKARA	ÇANKAYA	1,6235	10
2	ESKİŞEHİR	MERKEZ	1,5473	10
6	İSTANBUL	BÜYÜKÇEKMECE	1,2917	9
11	BURSA	MUDANYA	1,0722	8
12	İZMİR	KONAK	1,0475	8
55	HATAY	İSKENDERUN	0,6252	7
69	RİZE	MERKEZ	0,5818	7
143	SAKARYA	SAPANCA	0,3575	6
144	KÜTAHYA	TAVŞANLI	0,3479	6
307	ELAZIĞ	MADEN	0,0863	5
308	ORDU	ÜNYE	0,0851	5
489	BARTIN	ULUS	-0,2183	4
490	GİRESUN	DOĞANKENT	-0,2187	4
635	BİNGÖL	GENÇ	-0,5471	3
636	SAMSUN	KAVAK	-0,5489	3
695	VAN	ÖZALP	-0,9344	2
696	MARDİN	ÖMERLİ	-0,9442	2
712	OSMANİYE	SUMBAS	-1,2848	1
713	HAKKARİ	ŞEMDİNLİ	-1,3053	1

Tablo 5: İlköğretim ve Ortaöğretim Olanaklarına Göre İl ve İlçelerin Gelişmişlik Sırası, Gelişmişlik İndeksi ve Gelişmişlik Grupları

913 İlçe İçinde Gelişmişlik Sırası	İl Adı	İlçe Adı	Eğitim Olanaklarına Göre Gelişmişlik İndeksi	Gelişmişlik Grubu
1	ANKARA	ÇANKAYA	1,9454	10
2	ÇANKIRI	ATKARACALAR	1,7154	10
11	BURDUR	MERKEZ	1,0497	9
40	BOLU	MENGEN	0,7901	8
41	İSTANBUL	MALTEPE	0,7867	8
120	İSTANBUL	GÜNGÖREN	0,5513	7
121	İZMİR	KARABURUN	0,5398	7
218	AYDIN	YENİPAZAR	0,3421	6
219	TEKİRDAĞ	MARMARA EREĞLİSİ	0,3408	6
378	DENİZLİ	SERİNHİSAR	0,1205	5
558	ÇANKIRI	KORGUN	-0,1096	4
559	ERZİNCAN	ÇAYIRLI	-0,1111	4
678	SİVAS	GÜRÜN	-0,311	3
679	GİRESUN	ÇANAĞCI	-0,3119	3
780	MUŞ	HASKÖY	-0,5147	2
781	HATAY	HASSA	-0,5209	2
922	ŞİRT	ŞİRVAN	-1,1509	1
923	ŞİRT	PERVARİ	-1,151	1

Hesaplanan indeks değerlere göre ilçelere küme analizi uygulanmış ve ilçeler 1. grup en kötü 10. grup en iyi olmak üzere 10 gruba ayrılmıştır. Bu 10 gelişmişlik grubu sözel olarak ifade edebilmek amacıyla toplam 5 ifadeyle “Gelişmişlik Düzeyleri” “Çok Gelişmiş”, “Gelişmiş”, “Orta Gelişmiş”, “Gelişmemiş” ve “Hiç Gelişmemiş” biçiminde ya da toplam 3 ifadeyle “İyi”, “Orta” ve “Kötü” biçiminde Tablo 6’da verildiği gibi adlandırılmıştır. Tablo 6, 7 ve 8’de sırasıyla ilköğretim ve

ortaöğretim olanakları ile her iki eğitim olanağı için gelişmişlik düzeylerindeki ilçe sayıları ve yüzde dağılımları verilmektedir. Böylece, ülkemizde, ilköğretim ve ortaöğretim olanakları iyi, orta ve kötü düzeyde olan ilçe sayıları özet olarak elde edilebilmektedir.

Tablo 6: İlköğretimde Eğitim Olanakları, Gelişmişlik Düzeyleri ve Gelişmişlik Gruplarında Yer Alan İlçe Sayısı ve Yüzde Dağılımı

Eğitim Olanakları	Gelişmişlik Düzeyleri	Gelişmişlik Grupları	İlçe			
			Sayı	Birikimli Sayı	Yüzde	Birikimli Yüzde
İyi	Çok Gelişmiş	10	1	1	0,11	0,11
		9	1	2	0,11	0,22
	Gelişmiş	8	6	8	0,65	0,87
		7	62	70	6,72	7,58
Orta	Orta Gelişmiş	6	145	215	15,71	23,29
		5	273	488	29,58	52,87
Kötü	Gelişmemiş	4	225	713	24,38	77,25
		3	118	831	12,78	90,03
	Hiç Gelişmemiş	2	55	886	5,96	95,99
		1	37	923	4,01	100,00

Tablo 6'ya göre 923 ilçenin 70'i (%7,58'i) çok gelişmiş ve gelişmiş düzeyde olup, ilköğretim olanakları açısından "iyi" olarak nitelendirilmektedir. Buna karşın gelişmemiş ve hiç gelişmemiş düzeyde 435 ilçe olup (%47,13) ilköğretim olanakları açısından "kötü" olarak nitelendirilmektedir. Orta gelişmişlik düzeyinde olan ve ilköğretim olanakları orta olarak tanımlanan ilçe sayısı ise 418 (%45,29)'dir. Ortaya konan sonuç göstermektedir ki; ülkemizde ilköğretim olanakları iyi olan ilçe sayısı oldukça düşüktür. Ülkemizdeki ilçelerin yaklaşık %94'ü ilköğretim olanakları yönünden ya orta ya da kötü durumdadır.

Tablo 7: Ortaöğretimde Eğitim Olanakları, Gelişmişlik Düzeyleri ve Gelişmişlik Gruplarında Yer Alan İlçe Sayısı ve Yüzde Dağılımı

Eğitim Olanakları	Gelişmişlik Düzeyleri	Gelişmişlik Grupları	İlçe			
			Sayı	Birikimli Sayı	Yüzde	Birikimli Yüzde
İyi	Çok Gelişmiş	10	4	4	0,56	0,56
		9	6	10	0,84	1,40
	Gelişmiş	8	32	42	4,49	5,89
		7	98	140	13,74	19,64
Orta	Orta Gelişmiş	6	165	305	23,14	42,78
		5	182	487	25,53	68,30
Kötü	Gelişmemiş	4	144	631	20,20	88,50
		3	61	692	8,56	97,05
	Hiç Gelişmemiş	2	19	711	2,66	99,72
		1	2	713	0,28	100,00

Tablo 7'ye göre analiz kapsamında yer alan 713 ilçenin 140'ı (%19,64) çok gelişmiş ve gelişmiş düzeyde olup, bu ilçeler ortaöğretim olanakları açısından "iyi" olarak nitelendirilmektedir. Buna karşın gelişmemiş ve hiç gelişmemiş düzeyde 226 ilçe olup (%31,70'i) bu ilçeler ortaöğretim olanakları açısından "kötü" olarak nitelendirilmektedir. Orta gelişmişlik düzeyinde olan ve ortaöğretim olanakları orta olarak tanımlanan ilçe sayısı ise 347 (%48,67)'dir.

İlçelerin hem ilköğretim hem de ortaöğretim olanakları birlikte değerlendirildiğinde, Tablo 8'e göre analiz kapsamında yer alan 923 ilçenin 217'si (%23,52) çok gelişmiş ve gelişmiş düzeyde olup, bu ilçeler hem ilköğretim hem de ortaöğretim olanakları açısından "iyi" olarak nitelendirilmektedir. Buna karşın gelişmemiş ve hiç gelişmemiş düzeyde 366 ilçe olup (%39,66) bu ilçeler her iki eğitim olanağı açısından "kötü" olarak nitelendirilmektedir. Orta gelişmişlik düzeyinde olan ve eğitim olanakları orta olarak tanımlanan ilçe sayısı ise 340 (%36,84)'dir.

Tablo 8: Genelde Eğitim Olanakları, Gelişmişlik Düzeyleri ve Gelişmişlik Gruplarında Yer Alan İlçe Sayısı ve Yüzde Dağılımı

Eğitim Olanakları	Gelişmişlik Düzeyleri	Gelişmişlik Grupları	İlçe			
			Sayı	Birikimli Sayı	Yüzde	Birikimli Yüzde
İyi	Çok Gelişmiş	10	9	9	0,98	0,98
		9	30	39	3,25	4,23
	Gelişmiş	8	80	119	8,67	12,89
		7	98	217	10,62	23,51
Orta	Orta Gelişmiş	6	159	376	17,23	40,74
		5	181	557	19,61	60,35
Kötü	Gelişmemiş	4	120	677	13,00	73,35
		3	102	779	11,05	84,40
	Hiç Gelişmemiş	2	87	866	9,43	93,82
		1	57	923	6,18	100,00

3.2. Gelişmişlik düzeyi en düşük seviyede yer alan ilçeler ilköğretim ve ortaöğretim olanakları bakımından neden en düşük seviyede yer almaktadır?

3.2.1. Eğitim-Öğretim Faaliyeti Yürüten ve Yürütmeyen Okullar ile Eğitim Faaliyetini Yürütmeme Nedenleri

Anket çalışmasının uygulandığı gelişmemiş ilçelerde 2006-2007 öğretim yılında eğitim-öğretim faaliyeti yürüten 4.401 okulun 3.075'i birleştirilmiş sınıflı köy okullarıdır. Bu ilçelerde aynı öğretim yılında 213 okul eğitim öğretim faaliyeti yürütmemiştir. Öğretim faaliyeti yürütmeyen okulların 134'ü yeterli sayıda öğrenci olmadığı için 2006-2007 öğretim yılında öğretim faaliyeti gerçekleştiremezken, 42 okul bakım ve onarıma ihtiyacı olduğu için faaliyet yürütememiştir. Öğretim faaliyeti yürütemeyen 15 okul'un güvenlik nedeniyle, 12 okulun ise inşaat halinde olması nedeniyle faaliyet yürütemediği görülmüştür.

3.2.2. Taşınmalı Öğretim Uygulaması

Anket uygulanan 62 ilçe taşınmalı eğitim uygulamasının da yoğun olduğu ilçelerdir. 2006-2007 öğretim yılında, 62 ilçede, tüm sınıfları taşınan toplam 650 ilköğretim okulu ve bazı sınıfları taşınan toplam 1.333 ilköğretim okulu bulunmaktadır. Bu okullardaki öğrencilerin taşınmalı eğitimden faydalanabilmesi için 2006-2007 öğretim yılında 34.384.148 YTL taşınmalı öğretime para aktarılmıştır.

3.2.3. Süresiz Okula Gitmeyen Öğrencilerin Durumu

2006-2007 öğretim yılında ilköğretim okullarında, okula başlayıp daha sonra süresiz olarak okula gitmeyen 15.047 öğrenci olduğu belirtilirken, ortaöğretim okullarında bu sayının 1.724 olduğu İlçe Milli Eğitim Müdürleri tarafından ifade edilmiştir. Süresiz olarak okula gitmeyen öğrencilerin gitmeme nedenlerine göre öğrenci sayısı ve ilçesi sayısı Tablo 9'da verilmiştir.

Tablo 9: Süresiz Olarak Okula Gitmeyen Öğrencilerin Okula Gitmeme Nedenlerine Göre Sayısal Dağılımı

Okula Gitmeme Nedenleri	İlçe Sayısı	Öğrenci Sayısı
Evlenmek amacıyla	30	742
Çalışmak amacıyla	36	3.803
Sağlık sebebiyle	16	196
Ev işlerine yardım etmek ve kardeşlerine bakmak amacıyla	32	1.982
Ailesi istemiyor	34	3.181
İlköğretim 5.sınıfı tamamladığı için	27	2.173
Diğer	15	1.210

Tablo 9'da, süresiz olarak okula gitmeyen 3.803 öğrenci, çalışmak amacıyla ve 3.181'i ise ailelerinin istememesinden dolayı okula gitmemektedirler. Sağlık sebebiyle okula gitmeyen öğrenci sayısı oldukça düşüktür.

3.2.4. Birleştirilmiş Sınıf Uygulaması

Anket uygulanan 62 ilçede toplam 3.174 tane okulda birleştirilmiş sınıf uygulaması yapılmaktadır. Birleştirilmiş sınıf uygulamasına son vermek için ilçe milli eğitim müdürleri tarafından yapılan girişimler sorulmuştur. 29 ilçe milli eğitim müdürü, ilçelerindeki birleştirilmiş sınıf uygulamasına son vermek için derslik yapılması girişiminde bulunduğunu belirtirken, 18 ilçe milli eğitim müdürü taşınmalı eğitime geçme kararı aldıklarını, 16 ilçe milli eğitim müdürü öğretmen atanması talebinde bulduklarını belirtmişlerdir. 24 ilçe milli eğitim müdürü ise, birleştirilmiş sınıf uygulamasına son vermeye gerek olmadığını ifade etmişlerdir.

3.2.5. İlköğretim ve Ortaöğretim Okullarındaki Eğitim Araç ve Gereç İhtiyaçları

İlçelerde bulunan ilköğretim okulları için ihtiyaç duyulan eğitim araç ve gereç sayısı Tablo 10'da verilmiştir. Buna göre her ilçe için ortalama 43 tane derslik, 90 tane bilgisayar, 12 tane projeksiyon, 6 tane bilgisayar laboratuvarı, 7 tane fizik, kimya, biyoloji laboratuvarı, 1 tane meslek laboratuvarı ve 5 tane spor salonu ihtiyacı vardır. İlçelerde bulunan ortaöğretim okulları için ortalama her ilçe için 1 tane okul, 11 tane derslik, 20 tane bilgisayar, 1 tane projeksiyon, 1 tane bilgisayar laboratuvarı, 4 tane fizik, kimya, biyoloji laboratuvarı, 1 tane meslek laboratuvarı ve 2 tane spor salonu ihtiyacı vardır. İlçelerdeki ilköğretim okullarına yapılan yardımların çoğunu eğitim araç ve gereci oluşturmalarına rağmen, hala okulların önemli ölçüde eğitim araç gereç eksikliği olduğu görülmektedir. Ortaöğretim okullarında, ilköğretim okullarındaki kadar eğitim araç gereç eksikliği bulunmamaktadır.

Tablo 10: İlk ve Ortaöğretim Okullarındaki Eğitim Araç ve Gereç İhtiyaçları

Eğitim İhtiyaçları	İlköğretim		Ortaöğretim	
	Toplam sayısı	İlçe Başına Düşen Ortalama	Toplam sayısı	İlçe Başına Düşen Ortalama
Okul	499	9	65	1
Derslik	2657	43	683	11
Bilgisayar	5551	90	1218	20
Projektör	776	12	84	1
Bilgisayar Laboratuvarı	344	6	46	1
Fizik, Kimya, Biyoloji Laboratuvarı	445	7	243	4
Meslek Laboratuvarı	71	1	33	1
Spor Salonu	325	5	106	2

Anket uygulanan 62 ilçenin 58'inde ilçe milli eğitim müdürleri okul ve derslik yapılmasına yönelik proje başlattıklarını belirtmişlerdir. İlçelerde toplam 217 ilköğretim okulu ve 38 ortaöğretim okulu yapılması için çalışmalar başlatılmıştır. Derslik ihtiyaçlarının giderilmesi için de ilköğretim okullarında 1.674, ortaöğretim okullarında 618 derslik yapılması için çalışma başlatılmıştır. Çalışması başlatılan bu projeler tamamlandığında, ilçelerin okul ve derslik ihtiyacının önemli bir bölümü karşılanacaktır.

3.2.6. İlköğretim ve Ortaöğretim Okullarına Yapılan Yardımlar

2006-2007 öğretim yılında; belediyeler, özel işletmeler, vakıflar ve şahıslar tarafından 28 ilçede (%45,2) ilköğretim okullarına, 13 ilçede (%21) ortaöğretim okullarına yardım yapılmıştır. Ayrıca 35 ilçede (%56,5) ilçe eğitim müdürlüklerine cari harcamalar (personel giderleri, okulların yakıt, elektrik, su harcaması, v.s) dışında kaynak aktarılmıştır. Özel işletmeler, vakıflar ve şahıslar tarafından okulların bakım ve onarımı ve eğitim araç gereç alımı için yardım yapılmıştır. Ayrıca, İlçe Eğitim Müdürlüklerine cari harcamalar dışında aktarılan kaynakların çoğu da okulların bakım- onarımı ile okul, bina ve yurt yapımı için kullanılmıştır.

3.2.7. Eğitim Alanındaki Temel Sorunlar

İlçelerde, eğitim alanında yaşanan sorunlar ve önemlilik dereceleri Tablo 11'de verilmiştir. Tablo'da belirtilen sonuçlara göre, ilçelerde yaşanan en önemli sorunlar; okulların temizlik ve hizmetli sorunu, ailelerin eğitime yatırım yapmaması, ilgisiz ve eğitimsiz olmaları, öğretmenlerin lojman sorunu ve öğretmen, derslik yetersizliği olarak sıralanmıştır.

Tablo 11: Eğitim Alanında Yaşanan Sorunlar, Önemlilik Dereceleri ve Ortalama Değerleri

Eğitim Alanında Yaşanan Sorunlar	Çok Önemli		Önemli		Orta		Az Önemli		Önemsiz		Ortalama değer
	İlçe sayısı	%	İlçe sayısı	%	İlçe sayısı	%	İlçe sayısı	%	İlçe sayı	%	
Öğretmen Yetersizliği	46	74,2	7	11,3	6	9,7	2	3,2	1	1,6	4,60
Derslik sayısının yetersiz olması	32	51,6	20	32,3	9	14,5	1	1,6	0	0,0	4,34
Sınıfların kalabalık olması	23	37,1	17	27,4	14	22,6	6	9,7	2	3,2	4,05
Okullardaki malzeme ve donanım eksikliği	24	39,3	24	39,3	11	18,0	2	3,2	0	0,0	4,21
Okullarda kütüphane ve laboratuvarların olmaması ya da yetersiz olması	29	46,8	23	37,1	8	12,9	1	1,6	1	1,6	4,29
Yakıt sorunu	9	14,5	13	21,0	10	16,1	11	17,7	19	30,6	3,07
Çocukların okutulmaması, erken evlendirilmesi	20	32,3	18	29,0	11	17,7	9	14,5	4	6,5	3,95
Okulların temizlik ve hizmetli sorunu	57	91,9	3	4,8	0	0,0	2	3,2	0	0,0	4,92
Öğretmenlerin lojman sorunu	45	73,8	9	14,8	3	4,9	3	4,9	1	1,6	4,64
Öğretmenlerin/öğrencilerin okula ulaşım sorunu	11	17,7	15	24,2	16	25,8	13	21,0	7	11,3	3,58
Öğrencilerin düzenli sağlık kontrollerinin yapılmaması	12	19,4	20	32,3	17	27,4	7	11,3	6	9,7	3,63
Ailelerin ilgisiz ve/veya eğitimsiz olmaları	41	66,1	16	25,8	4	6,5	1	1,6	0	0,0	4,60
Ailelerin eğitime yatırım yapmaması	45	72,6	10	16,1	5	8,1	2	3,2	0	0,0	4,65
Aileleri bilgilendirici seminerler düzenlenmemesi	19	30,6	19	30,6	15	24,2	5	8,1	4	6,5	3,87
Ödül sisteminin açık ve adil olmaması	7	11,5	15	24,6	21	34,4	10	16,4	8	13,1	3,38
Öğretmenler ile İlçe Eğitim Müdürlüğü çalışanları arasındaki iletişim ve empati sorunu	8	13,1	11	18,0	4	6,6	11	18,0	27	44,3	2,74
İlçe Milli Eğitim Müdürünün köy okullarını yeteri kadar ziyaret etmemesi	8	13,1	7	11,5	5	8,2	8	13,1	33	54,1	2,43

Öğretmen yetersizliği de ilçe Milli Eğitim Müdürlerinin dile getirdikleri temel sorunlardandır. Bölgeye gelen öğretmenlerin deneyimsiz olması da sorunun ayrı bir boyutudur. Anket uygulanan ilçelere genellikle tecrübesiz öğretmenlerin ilk atama suretiyle geldiği, bir süre çalışarak (2 yıl) stajyerliklerinin kalkmasının ardından tayin talebiyle ayrıldıkları ve böylece eğitimin sürekli olarak kesintiye uğramasına neden oldukları ifade edilmektedir. Öğretmenlerin, bu ilçelerde kalmamasının diğer nedenleri, ilçelerin sosyo-ekonomik düzeylerinin düşük olması, öğretmenlerin barınma ihtiyaçlarının karşılanamaması olarak sıralanmıştır. Dolayısıyla, ilçelerde ve köylerde öğretmenlerin barınma ve sosyal aktivite gibi sorunlarının çözülmesi gerekmektedir. Öğretmenlerin bu bölgelerde kalmalarını sağlamak için yüksek maaş bağlanması, öğretmenlere özel lojmanların yapılması, stajyerlik sürelerinin 5 yıla çıkarılması ya da ilçelere kadrolu öğretmen tayin edilmesi gibi çözüm yolları ilçe milli eğitim müdürleri tarafından önerilmektedir. Okullarda öğrencileri yönlendirecek ve iş seçiminde katkıda bulunacak, deneyimli bir kişi bulunmamaktadır. Bu bölgelere rehber öğretmen atanması da yapılmalıdır.

İlçelere ait diğer bir sorun da ailelerin (velilerin) eğitime yeterli derecede önem vermemesidir. Velilerin eğitime yeterli derecede önem vermemelerin nedeni ise genellikle ekonomik durumlarının kötü olmasıdır. Çoğu zaman, ekonomik sorunlar yüzünden çocuklar erken yaşlarda okuldan aileleri tarafından alınmaktadır. Bu sorunu çözmek için, az gelişmiş bölgelerde, merkezi hükümet tarafından öğrenci başına ailelere aylık 60 YTL yardımda bulunulmaktadır. Ancak çoğu zaman bu yardımların öğrencinin eğitim ihtiyaçları için değil, ailelerin çeşitli ihtiyaçları için kullanıldığı ilçe milli eğitim müdürlükleri tarafından ifade edilmiştir. Ayrıca, veli eğitim programları ve velileri bilgilendirici seminerlerin sık sık düzenlenmesi sağlanarak, eğitimin önemi konusunda veliler bilinçlendirilmelidir.

Okulların ısınma ve alt yapı sorunu da eğitimi olumsuz etkilemektedir. Hala okulların çoğunda, sobalı ile ısınma sağlanmaktadır. Bunun yerine kaloriferli ısıtma tekniğinin kullanılması gerektiği müdürler tarafından ifade edilmiştir. Ayrıca, özellikle ilköğretim okullarında önemli ölçüde derslik ve eğitim araç-gereç eksikliği bulunmaktadır. Öğrencilerin eşit eğitim imkanlarından yararlanması için bu eksikliğin hızla giderilmesi gerekmektedir.

İlçe Eğitim Müdürleri tarafından bildirilen diğer bir sorun da; ilçelerin genelinde öğrenci sayısının az olması nedeniyle, birleştirilmiş sınıf uygulaması yapılmasıdır. Bu durum eğitimi olumsuz şekilde etkilemektedir. Birleştirilmiş sınıf uygulamasını azaltmak için başlatılan taşınmalı eğitim uygulaması da, köy yollarının kış aylarında kapalı olması nedeniyle ya yapılamaktadır ya da ciddi zorluklar yaşanmaktadır. Bu yüzden birleştirilmiş sınıf uygulamasının ve taşınmalı eğitim uygulamasının kaldırılıp yatılı bölge okulu uygulamasına geçilmesi gerektiği müdürler tarafından belirtilmiştir.

Diğer bir sorun ise, kız çocuklarının eğitimi ile ilgilidir. Kız çocukları genellikle ilkokuldan sonra çalıştırılmak ve evlendirilmek suretiyle süresiz olarak eğitim sisteminden ayrılmaktadır. Çoğu ilçede “haydi kızlar okula” adlı kampanya ile okula devam etmeyen kız çocuğu sayısı azaltılmasına rağmen, bu sorunun hale devam ettiği İlçe Milli Eğitim Müdürleri tarafından bildirilmiştir. Bu sorunun çözülmesi için bu tür kampanyaların artırılması ve yasal yaptırımların daha ciddi şekilde uygulanması gerektiği önerilmiştir.

4. SONUÇLAR VE ÖNERİLER

Çalışmada, hiç gelişmemiş grupta yer alan 62 ilçenin ilçe milli eğitim müdürlükleri ile gerçekleştirilen anket sonuçları yer almıştır. Hiç gelişmemiş 62 ilçenin milli eğitim müdürlükleri ile gerçekleştirilen anket çalışmasının amacı, belirlenen ilçelerin diğer ilçelerden neden daha kötü durumda olduğunu detaylı olarak irdelemek ve bu ilçelerde yaşanan sorunları net olarak ortaya koymaktır. Bu amaçla gerçekleştirilen çalışmada, ilçelerde yeterli öğretmen olmadığı, okulun bakım ve onarımına ihtiyacı olduğu için ya da güvenlik nedeniyle eğitim faaliyeti yürütmeyen okulların ilçede bulunduğu, öğrencilerin ise taşınmalı eğitim yolu ile civar okullara yönlendirildikleri ilçe milli eğitim müdürleri tarafından ifade edilmiştir. Bu ilçelerde, eğitim sisteminden terklerin yoğun olarak yaşandığı, eğitim sisteminden ayrılma nedenlerinin çoğunlukla çalışmak amacıyla, ailelerin istememesi nedeniyle ya da ev işlerine yardım etmek amacıyla olduğu belirtilmiştir. Birleştirilmiş sınıf uygulamalarının bu ilçelerde çok sık yürütüldüğü, bu uygulamalara son vermek için müdürlerin hemen hemen yarısının yeni derslik yapımı çalışmalarına başladığı görülmüştür. Anket uygulanan ilçelerin hemen hemen %90'ına vakıflar, gerçek ve tüzel kişiler tarafından yardımlar yapıldığı, cari harcamalar dışında bakanlıktan kaynak aktarıldığı anlaşılmıştır. Ancak gerek yardımların gerekse aktarılan diğer kaynaklarının büyük bir bölümü okulun bakım ve onarım harcamaları için kullanılmaktadır. Derslik, eğitim araç ve gereç ihtiyaçlarını karşılamak amaçlı yapılan harcamaların payı oldukça düşük olmaktadır. İlçe Milli eğitim müdürleri tarafından ilçelerin en çok ihtiyaç duydukları eğitim olanakları bilgisayar, derslik, projektör, okul ve fizik-kimya-biyoloji laboratuvarı olarak sıralanmıştır. İlçelerde 1.674 adet derslik ve 217 adet okul yapımı için çalışma başlatıldığı bildirilmiştir. Müdürler tarafından ilçelerde eğitim alanında yaşanan en önemli sorunlar sırasıyla, okulların temizlik ve hizmetli sorunu, ailelerin eğitime yatırım yapmaması, öğretmenlerin lojman sorunu, öğretmen yetersizliği, ailelerin ilgisiz ve eğitimsiz olmaları, derslik sayısının yetersiz olması, okullarda laboratuvarın olmaması ya da yetersiz olması şeklinde ifade edilmiştir.

Gerek araştırmadan elde edilen sonuçlar, gerekse eğitim göstergelerinin analizi sonucu ulaşılan bulgular, eğitim olanaklarına ulaşım konusunda ülkemizde bölgeler arasında, iller arasında hatta ilçeler arasında önemli dengesizliklerin olduğunu göstermiştir. Eğitim olanaklarının paylaşımında yaşanan bu dengesizliğin düzeltilmesi için ivedilikle karar alıcıların adım atması gerekmektedir.

Eğitim, bir bölgenin kalkınabilmesinde en önemli unsurdur. Doğu'da yaşanan sorunların üstesinden gelinmek isteniyorsa bu bölge insanının Türkiye standartlarında eğitim olanaklarına sahip olması şarttır. Yıllardır eğitim olanaklarından yoksun bırakılan bu yörenin insanları ne acıdır ki hala Türkiye standartlarının çok altında bir eğitim görmektedir. Bu tablonun muhakkak değişmesi lazımdır. Planlı bir şekilde, Doğu'daki eğitim olanakları yükseltilerek Batı'daki olanaklarla eşit hale getirilmelidir. Artık Doğu'da yaşayan insanlarımızın da yaşam kalitesi artmalıdır ve hiç kuşku yok ki bu yöre halkının hayattan beklentilerinin daha yüksek olması Avrupa Birliği üyesi olma yolundaki Türkiye için vazgeçilemez bir zorunluluktur. Bunun için de devamlı değişmeyen, ciddi bir eğitim politikasının oluşturulması şarttır.

KAYNAKLAR

- Çingı, H., Kadılar, C. ve Koçberber, G. (2008). *Türkiye genelinde ilk ve ortaöğretim olanaklarının incelenmesi ve belirlenen aksaklıklara çözüm önerilerinin getirilmesi*. (TUBİTAK Proje Raporu. Proje No. 106K077). Ankara: Sosyal ve Beşeri Bilimler.
- Demirtaş, A. (1992). Eymür Köyünde ilköğretim: Geçmişten günümüze. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 119-126.
- Devlet Planlama Teşkilatı. (2003). *İllerin ve bölgelerin sosyo-ekonomik gelişmişlik sıralaması araştırması*. Ankara: Devlet Planlama Teşkilatı.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2007). *Milli eğitim istatistikleri örgün eğitim 2006-2007*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı.
- Önsoy, R. (1991). Cumhuriyetten bugüne ilk ve ortaöğretimimiz ve bazı meseleleri. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6, 1-23.
- Tatlıdil, H. (1996). *Uygulamalı çok değişkenli istatistiksel analiz*. Ankara : Cem Web Ofset
- Türkiye İstatistik Kurumu (2006). *Türkiye eğitim harcamaları araştırması*. Türkiye İstatistik Kurumu. Ankara.
- Wolfgang, H. (2003). *Applied multivariate statistical analysis*. New York: Springer Verlag.

EXTENDED ABSTRACT

It is possible to provide equality of opportunity in education by providing equal educational facilities throughout the district. Educational opportunities presented to students are not limited to schools, teachers and classrooms. Alongside the computers, physics, chemistry, biology, vocational and foreign language laboratories and libraries used by the students in school, preparatory courses provided by private institutions within the district and the money spent on education by households and educational institutions also represent educational opportunities.

In this study, by using the data gathered from schools by the Ministry of National Education (MoNE) for the 2006-2007 educational years, the levels of development of all districts with regard to educational opportunities have been determined. Development groups have been obtained by clustering the districts with the same development level in the same group. Assuming that the average for Turkey is the target for each educational indicator, the deficiency in the numbers of teachers, classrooms, laboratories, computers, and libraries have been estimated for each district in Turkey. By this way, the districts that need priority in correcting deficiencies in educational tools have been clearly revealed; thereby this provides guidance to the authorities on educational policies.

In the study, 18 and 13 educational indicators have been used to represent educational opportunities at primary schools and at secondary schools, respectively.

By using these indicators, Principal Component Analysis (PCA) and cluster analysis are applied. PCA is used in order to compute development index and development levels of all districts with regard to educational opportunities. Cluster analysis is used in order to obtain the districts with the similar development index in the same group.

PCA has been applied separately for primary and secondary educations by using education indicators related to primary and secondary educations. As the result of the analysis for primary education, 5 independent components explain 75 percent of the total information of indicators used in the study. For secondary education, 6 independent components explain 70 percent of total information of indicators used in the study.

When index values are computed by district, the values of components are multiplied by the explanation amount since it is desired to take the explanation amount of all components into account. Before the multiplication procedure, total explanation amounts are adjusted to 1 in a manner that the index values are the weighted-mean of all components obtained from PCA. Development index values representing opportunities at primary and secondary educations for each district are computed by multiplying component values with new explanation amounts, the total of which is 1.

Districts are clustered by using data set related to development index values. As the result of cluster analysis, all districts in Turkey are gathered into 10 groups in terms of development level at primary and secondary educations. While the tenth group covers districts with the best educational opportunities, the first group covers the districts with the worst educational opportunities. 10 development groups are gathered two by two; therefore development levels are obtained as “the most developed”, “developed”, “medium-developed”, “underdeveloped” and “undeveloped”. Finally, educational opportunities are defined as “good”, “average” and “bad” by grouping the development levels. Districts at the level of the most developed and developed are defined as districts with “good” educational opportunities. Districts at the level of underdeveloped and undeveloped are defined as districts with “bad” educational opportunities. Districts at the level of medium-developed are defined as district with “average” educational opportunities. Therefore, the number of districts and percentage distribution by levels of development for educational opportunities at primary and secondary schools can be obtained.

After that, a survey questionnaire was conducted with districts director of education in undeveloped groups in terms of educational opportunities at primary and secondary educations. The aim of the survey is to put forward why educational opportunities in the designated districts are the worst of all districts and to determine precisely what the main problems concerning education are in these districts; thus, this study tries to produce some realistic and specific solutions for the determined districts. As a result of the survey, it was revealed by district directors of education that there are not enough teachers in the districts, and that some schools could not conduct educational activities because of maintenance or security problems in the region. Also, in these districts, the number of students who drop out schooling is very high. Generally, the reasons are that their families do not want students to continue schooling, because they contribute to family income and they help with household chore. It is seen that the practice of merged classroom is common in these districts and about half of education directors decide to start new classroom construction in order to stop merged classroom practice. Educational contributions have been provided to almost 90% of districts by foundations, associations, private and legal institutions, and finally by MoNE other than current expenditures. Most of the contributions made and sources transferred by MoNE have been used for the purpose of maintenance of schools in the districts. Small fragment of contributions and sources have been used to meet the need of educational materials such as computers, projectors, etc. The most important educational needs are sorted as computer, physics, chemistry, biology laboratories, classrooms, projectors in the districts. In these districts, it has been stated that construction work for 1674 classrooms and 217 schools has launched. Finally, the most important problems related to education are addressed by education directors as cleanness and physical problems of the schools, not enough investment in education by students’ family, insufficient number of teachers, classrooms and laboratories, and low educational level of families, in the order of importance.